

Berno Strootman
www.strootman.net

Dramatische oorlogsgeschiedenis ingetogen herdacht

Strootman Landschapsarchitecten ontwierp een monument voor een prachtige plek in Drenthe waar in de Tweede Wereldoorlog dramatische gebeurtenissen plaatsvonden. „Je kunt hier heel snel te veel doen.“, zegt Berno Strootman. Op dit soort plekken is het de kunst om je als landschapsarchitect in te houden.

Tekst Jacqueline van Wetten | Beeld Harry Cock

Een stevig hekwerk van lokaal hout markeert de entree. Op de gedenksteen rechts staat een korte uitleg over de geschiedenis en de namen van de dertien omgekomen mensen. Foto geheel boven: Hier is links nog een bordje met uitleg te zien. Op advies van Strootman is dit vervangen door een steen met een inscriptie omdat het bordje de plek te veel verstoort.

De menhirachtige stenen in het onderduikershol symboliseren de dertien omgekomen mensen. Het bleek nog een hele toer om aan dertien manshoge keien te komen. Voorzitter Hovius van de Vereniging Historisch Anloo deed op RTV Drenthe een oproep. Uiteindelijk werd een groot aantal van de stenen gevonden in de tuin van een keienverzamelaar.

Een weidse vlakte met op het hoogste punt een eiland van dennen met uitzicht op een grote koepel van rhododendron. Sprinkhanen tsjirpen op een zomerse dag tussen veldbies en struikhei. Daggauwoog en citroenvlinder fladderen van kruiskruid naar kleine leeuwentang. „De setting is prachtig“, zegt landschapsarchitect Berno Strootman over het Evertsbos in Anloo. „Maar de plek heeft een dramatische geschiedenis.“

In de oorlog bevond zich in het toen nog dichtbegroeide dennenbos een onderduikershol die plaats bood aan twee tot drie mensen, maar er verbleven er soms meer dan tien. In september 1944 werd de schuilplaats ontdekt: vijf mensen konden ontkomen, drie mensen zijn opgepakt en op 12 oktober 1944 in Westerbork geëxecuteerd. Op 8 april 1945

zijn tien mensen die gevangen zaten in het Scholtenshuis in Groningen naar het verlaten en verwoeste hol gebracht. Ze zijn er door de Duitsers gemarteld, geëxecuteerd en begraven. Later zijn de lichamen van deze mensen elders herbegraven.

Na de bevrijding ontfermde de natuur zich over de overblijfselen van het onderduikershol. Een novemberstorm in 1972 vernielde het bos, waardoor de schuilplek open en bloot in het heideveld kwam te liggen. In het landschap bleef slechts nog een flauwe rand zichtbaar die alleen door ingewijden herkend werd als de plek van het onderduikershol.

De Vereniging Historisch Anloo vatte in 2013 het plan op om het onderduikershol in ere te herstellen. Na overleg met grondeigenaar Staatsbosbeheer werd in 2015 Berno Strootman van het gelijkna-

mige bureau uit Amsterdam benaderd voor het maken van een ontwerp voor het oorlogsmonument.

Strootman is goed bekend met Drenthe. In 2003 en 2004 werkte de landschapsarchitect aan de landschapsvisie voor het stroomgebied van de Drentsche Aa. „Het was een van de eerste opdrachten die we met ons net opgerichte bureau binnenhaalden.“ Sindsdien ontwikkelde het bureau inrichtings- en beheerplannen voor De Strubben-Kniphorstbos, het Ballooërveld en de belvedères. Recentelijk verscheen de landschapsvisie 2.0 voor de Drentsche Aa, de opvolger van de opdracht waarmee het allemaal begon.

Het Drentse landschap spreekt Strootman aan. „Voor mij is het een gebied waar ik me thuis voel. Ik heb veel met de mensen die er wonen gesproken en gewerkt. Wat opvalt is dat ze een enorme >

band met het landschap hebben. Ze zijn niet alleen betrokken bij het eigen dorp, maar het gaat ze ook aan het hart als er kilometers verder iets met het landschap gebeurt." Die betrokkenheid was er ook bij de realisatie van het oorlogsmonument. Veel werk is verzet door vrijwilligers met als grote voortrekker Albert Hovius, de voorzitter van de Vereniging Historisch Anloo.

De voorzitter belde Strootman met de opdracht om een ingetogen plek om te herdenken te realiseren. „Iets wat past bij Drente en de Drentenaren. Geen circus.“, benadrukt de landschapsarchitect. Hij maakte een ontwerp dat de al aanwezige landschappelijke kenmerken accentueert.

De bestaande rand van het onderduikershol die nog in het landschap zichtbaar was, werd verstevigd en iets opgehoogd met grond uit het gebied. Dertien manshoge veldkeien, half in en half buiten het hol om beweging te suggereren, symboliseren de dertien omgekomen mensen. Een informeel pad van uitwaaierende keien - Strootman noemt

het een klein duimpje-pad - leidt naar het monument. De entree naar het monument halverwege een dichte laan met Amerikaanse eik wordt gemarkeerd met een stevig houten hekwerk. Bij de poort staat een gedenksteen met bronzen plaat waarop de namen van de dertien omgekomen mensen en een korte toelichting zijn te lezen. Op een 'stiltaanbank' een paar stappen binnen de poort, kunnen bezoekers uitkijken over het heideveld en denken aan de gebeurtenissen uit het verleden.

Monument gemaakt door dorp

De bank was een expliciete wens van de opdrachtgever om mensen die slecht ter been zijn een rustplek te bieden. En op het pad moesten ook mensen die minder makkelijk uit de voeten kunnen hun weg vinden. Strootman: „Het is niet te strak, maar wel begaanbaar en gelegd door iemand die vroeger de voor Drente zo kenmerkende keienwegen maakte.“ De bank, een ontwerp dat Strootman maakte voor de belvedères, is het werk van een gepensioneerde aannemer. „Een

man van tachtig. Ik ben bij hem wezen kijken toen hij ermee bezig was. Dat vind ik er ook zo mooi aan; dat het dorp het monument heeft gemaakt.“

Bij het maken van een dergelijk monument is het de kunst om jezelf in te houden. „Je kunt hier heel snel te veel doen“, weet Strootman. Te veel borden met uitleg plaatsen, geeft hij als voorbeeld, waardoor het idee van een museum ontstaat. Of door te harde materialen als beton, asfalt of geslepen graniet te gebruiken wat een begraafplaats sfeer geeft. Of door het verleden te letterlijk te nemen en de namen van de overledenen op de keien te plaatsen waardoor het te persoonlijk wordt. Of door een kunstwerk te plaatsen waarin alleen de kunstenaar zich herkent maar anderen niet. „Het gaat erom een plek te maken waar je kunt herdenken zonder dat het te nadrukkelijk of te beladen wordt“, zegt Strootman. „Ik ben heel trots op het oorlogsmonument in Anloo. Het is robuust en tegelijkertijd verfijnd. De plek is op zichzelf al prachtig. We voegen iets toe, en daarmee is het ook klaar.“ <

Oorlogsmonument Anloo

Locatie Evertsbos in Anloo, Drenthe

Initiatiefnemers Vereniging Historisch Anloo

Ontwerp Strootman Landschapsarchitecten, Amsterdam

Ingebruikname september 2016

Uitvoerenden o.a. vrijwilligers van Vereniging Historisch Anloo en Oranjevereniging Anloo met ondersteuning van Arcadis, Centernet Archeologie, Gebroeders Ridder, Herinneringscentrum Westerbork, Hunebedcentrum Borger, Kraanbedrijf van Ansem en Laagland Archeologie

Onderhoud OBS Anloo heeft het monument geadopteerd. De schoolkinderen krijgen praktijkles bij het onderduikershol en onderhouden de omgeving en de gedenksteen

Financiering o.a. Gebiedsfonds Drentsche Aa, Gemeente Aa en Hunze, KNHM Kern met Pit, Lambers-Burgerfonds, Rabobank en Staatsbosbeheer

Bijzonderheden Het uitgraven van het hol in 1943 is gefilmd. Op www.historisch-anloo.nl/oorlogsjaren/ is het filmpje te zien. In het informatiecentrum Homanshof van Staatsbosbeheer staat een maquette van het onderduikershol. Ook is er een kleine expositie van de vondsten uit het archeologisch onderzoek uitgevoerd in 2015

Vanaf de gedenksteen leidt een 'klein duimpje-pad' bezoekers door de houten poort naar het onderduikershol. De keien zijn in het midden dicht bij elkaar gelegd en waaiëren naar buiten toe uit. Strootman: „Het pad is misschien iets strakker uitgevoerd dan ik bedoelde, maar dat overgroeit wel in de loop der tijd.“

Het onderduikershol is ingebed in een natuurlijke verhoging in het landschap. Iets van de rand van het onderduikershol op het hoge deel markeerde Strootman met enkele keien een plek waar iemand een toespraak kan houden voor toehoorders die bij het monument in de laagte staan.

Onder leiding van een archeoloog van Arcadis deden vrijwilligers in 2015 opgravingen bij het onderduikershol. De vondsten, o.a. een flesje met een bodempje hoestdrank, een slof en een stukje strozak, worden tentoongesteld in de Homanshof, het informatiecentrum van Staatsbosbeheer, in Anloo.

